Docnr7

From: 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @amnesty.nl>
Date: Saturday, October 24, 2026, 9:06 AM
To: Gala Veldhoen <gala.veldhoen@eerstekamer.nl>
Boris Dittrich <boris.dittrich@eerstekamer.nl>
"hugo.doornhof@eerstekamer.nl" <hugo.doornhof@eerstekamer.nl>
Pim Walenkamp <pim.walenkamp@eerstekamer.nl>
"karin.vanbijsterveld@eerstekamer.nl" <karin.vanbijsterveld@eerstekamer.nl>
Robert van Gasteren <robert.vangasteren@eerstekamer.nl>
Henk Marquart Scholtz <henk.marquartscholtz@eerstekamer.nl>
Rik Janssen <rik.janssen@eerstekamer.nl>
"toine.beukering@eerstekamer.nl" <toine.beukering@eerstekamer.nl>
"Ilse.bezaan@eerstekamer.nl" <Ilse.bezaan@eerstekamer.nl>
"auke.vandergoot@eerstekamer.nl" <auke.vandergoot@eerstekamer.nl>
Hendrik-Jan Talsma <hendrik-jan.talsma@eerstekamer.nl>
"rian.vogels@eerstekamer.nl" <rian.vogels@eerstekamer.nl>
Peter Schalk <peter.schalk@eerstekamer.nl>
"peter.nicolai@eerstekamer.nl" <peter.nicolai@eerstekamer.nl>
"martin.vanrooijen@eerstekamer.nl" <martin.vanrooijen@eerstekamer.nl>
"eddy.hartog@eerstekamer.nl" <eddy.hartog@eerstekamer.nl>
Gaby Perin-Gopie <gaby.perin-gopie@eerstekamer.nl>
"eric.kemperman@eerstekamer.nl" <eric.kemperman@eerstekamer.nl>
CC: EK-postbus <postbus@eerstekamer.nl>
Subject: Tav beleidsdebat 'Staat van de rechtsstaat' 27 oktober | Input AINL

Attachments:
Input AINL tbv beleidsdebat 'Staat van de rechtsstaat' 27 oktober 2026.pdf

---

Geachte leden van de Eerste Kamer,

Uw Kamer heeft op dinsdag 27 oktober a.s. met minister Van Weel en staatssecretaris Van Bruggen (J&V) het beleidsdebat over de 'Staat van de rechtsstaat'. Amnesty International geeft u graag input mee over het belang en de rol van maatschappelijke organisaties ter bescherming en bevordering van mensenrechten, rechtsstaat en de democratie.

Groet, fijn weekend!

5.1.2.e

5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Political Affairs Officer
Amnesty International Nederland

5.1.2.e

AMNESTY INTERNATIONAL

Afdeling Nederland
Keizersgracht 177
Postbus 1968
1000 BZ Amsterdam

T 5.1.2.e
E info@amnesty.nl
I www.amnesty.nl

Aan: de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Datum
24 oktober 2026

Onderwerp
Input Amnesty International tbv beleidsdebat 'Staat van de rechtsstaat' | 27 oktober 2026

Geachte leden van de Eerste Kamer,

Uw Kamer heeft op dinsdag 27 oktober a.s. met minister Van Weel en staatssecretaris Van Bruggen (J&V) het beleidsdebat over de 'Staat van de rechtsstaat'. Amnesty International geeft u graag input mee over het belang en de rol van maatschappelijke organisaties ter bescherming en bevordering van mensenrechten, rechtsstaat en de democratie.

1. Amnesty vraagt het kabinet om in overleg met maatschappelijke organisaties, experts en het College voor de Rechten van de Mens een beleidsvisie te ontwikkelen voor de bescherming en versterking van de vrije en veilige ruimte voor maatschappelijke organisaties.

2. Bovendien dringt Amnesty erop aan dat zowel het kabinet als de Staten-Generaal proactief tegenwicht biedt aan de sfeer van verdachtmaking van maatschappelijke organisaties – en zeker niet om aan die sfeer bij te dragen.

Een vergelijkbare brief wordt met de Tweede Kamer commissie Binnenlandse Zaken gedeeld voor het CD Grondwet en democratische rechtsstaat met minister Heerma (BZK) op dezelfde dag.

Het belang en de rol van maatschappelijke organisaties

Maatschappelijke organisaties vormen het sociale weefsel van onze samenleving. Naar schatting zijn in Nederland zo'n 350.000 maatschappelijke organisaties actief die zich elk op hun eigen manier inzetten voor het algemeen belang. Het kan gaan om goede doelen, vrijwilligersorganisaties en vakbonden, maar ook om religieuze organisaties, sportverenigingen en lokale burgerinitiatieven.[1]

Maatschappelijke organisaties geven burgers de ruimte zich te organiseren rond gedeelde idealen en maatschappelijke doelen. Zij worden wel gezien als het cement van een samenleving. De civil society (het maatschappelijk middenveld) zorgt voor evenwicht en tegenwicht tegen de macht van de overheid en het bedrijfsleven/de markt.[2]

Maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers spelen daarmee een sleutelrol bij de bescherming en bevordering van mensenrechten, rechtsstaat en democratie.[3] Maatschappelijke organisaties vragen aandacht voor bedreigingen van de rechtsstaat en democratie en fungeren daarmee als waakhond. Ze agenderen maatschappelijk onrecht, milieu- en klimaatproblemen, corruptie en mensenrechtenschendingen. De organisaties leveren input en delen expertise voor de ontwikkelingen van beleid en wetgeving en ondersteunen soms bij de uitvoering van beleid. Actieve

[1] SCP (augustus 2026), Synthese De ruimte voor het maatschappelijk middenveld, p. 6.
[2] Van Wessel et al. (januari 2025), Tegen democratische erosie: Samen scherp op inperking van maatschappelijke tegenmacht.
[3] Committee of Ministers, The Council of Europe and the Rule of Law – An overview, 1042bis Meeting, 27 November 2008, document CM(2008)170, 21 November 2008, par. 26-27.

betrokkenheid van maatschappelijke actoren vergroot de effectiviteit en representativiteit van beleid en besluitvorming.[4]

Maatschappelijke ruimte staat onder druk

Opeenvolgende onderzoeken, waaronder het Jaarrapport van het College voor de rechten van de mens (CRM) van september 2025[5], het Nederlands Helsinki Comité (NHC) rapport van februari 2026[6], het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) rapport van augustus 2026, en verschillende publicaties van de Democratie Monitor in 2025 en 2026, wijzen uit dat de maatschappelijke ruimte in Nederland toenemend onder druk staat.

In een vrije, veilige en inclusieve maatschappelijke ruimte[7] kunnen maatschappelijke organisaties zich optimaal organiseren en uitspreken. Indien noodzakelijk kunnen ze zich uitspreken tegen de agenda van politici, gezagsdragers en andere machtige actoren als zij met hun wetten en beleid mensenrechten onder druk zetten. Deze anti-mensenrechtenagenda wordt vaak ingeleid door: angst en verdeeldheid te zaaien in de samenleving en wantrouwen te zaaien over de 'ware aard' van maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor een solidaire, gelijke, rechtvaardige samenleving en leefbare planeet voor iedereen; tegenstanders te criminaliseren; voorstellen om het demonstratierecht in te perken; extra administratieve belemmeringen op te werpen voor stichtingen en verenigingen; bezuinigingen en het bemoeilijken van fondsenwerving. Deze tactieken zijn helaas ook zichtbaar in Nederland.[8] Amnesty roept de Nederlandse politiek op om zich hier tegen uit te spreken en verantwoordelijkheid te nemen om de maatschappelijke ruimte juist te vergroten en beschermen.

Draagvlak bij burgers voor maatschappelijke organisaties staat onder druk

In de afgelopen jaren zijn er allerlei surveyonderzoeken gedaan naar het draagvlak voor maatschappelijke organisaties en specifieke civic space kwesties zoals de vrijheid van meningsuiting of demonstratierecht. Door onder meer de aanzienlijke verschillen in onderzoeksopzet en vragen is het niet goed mogelijk om daaruit harde conclusies te trekken. Hoe het ook zei, duidelijk is dat wanneer algemene steun wordt uitgevraagd voor 'goede doelen', het demonstratierecht of de vrijheid van meningsuiting, een ruime meerderheid van de bevolking dit steunt. Maar wanneer wordt doorgevraagd en daar concrete voorbeelden of specifieke kwesties, activiteiten of organisaties bij worden benoemd, deze steun flink lager is. Anders gezegd: de steun is voorwaardelijk. Later dit jaar publiceert het SCP in de serie *Burgerperspectieven* de resultaten van een onderzoek naar het draagvlak voor maatschappelijke organisaties. Het SCP heeft enkele bevindingen al publiek gemaakt.

---

[4] European Commission, March 2024, A thriving civic space for upholding fundamental rights in the EU: looking forward; Final Report, 90e15f95-0c5d-466d-95e0-d324d6c55f57_en

[5] College voor de Rechten van de Mens, 2025, Tegenspraak onder druk: Jaarrapportage 2024-2025, Jaarlijkse rapportage 2024-2025: Tegenspraak onder druk | College voor de Rechten van de Mens

[6] Aïcha Chaghouani & Nathalie Heidema Silva, Nederlands Helsinki Comité (2026), Monitoring Action for Civic Space Landenrapport, 2025, MACS Country Reports 2025: The Netherlands Report Published - Netherlands Helsinki Committee.

[7] Maatschappelijke ruimte (civic space) is de omgeving die mensen en organisaties in staat stelt om online en offline op een zinvolle manier deel te nemen aan het politieke, economische, sociale en culturele leven van hun samenleving. Waarin zij vrij en zonder angst hun mening kunnen uiten, vreedzaam kunnen samenkomen, zich kunnen verenigen en kunnen deelnemen aan besluitvormingsprocessen met betrekking tot kwesties die hun leven beïnvloeden, zie United Nations Guidance Note, September 2020, Guidance Note on the Protection and Promotion of Civic Space, p.3, UN_Guidance_Note.pdf

[8] Zie Nederlands Helsinki Comité, december 2025, Monitoring Action for Civic Space: Landenrapport Nederland, Netherlands-MACS-Country-Report-2025-Dutch.pdf; College voor de Rechten van de Mens, september 2025, Tegenspraak onder druk, jaarrapport 2024-2025, Jaarrapportage 2024-2025: Jaarrapportage 2024-2025: Tegenspraak onder druk | College voor de Rechten van de Mens.

Het onderzoek laat zien dat: "burgers over het algemeen een goed beeld hebben bij de service-verlenende rollen van maatschappelijke organisaties, bijvoorbeeld als het aankomt op armoedebestrijding, noodhulpverlening en onderzoek, maar in veel mindere mate voor de meer politieke rollen. Politieke rollen hebben bovendien een slechtere naam, omdat ze niet worden geassocieerd met de 'eigenlijke' taken van maatschappelijke organisaties."[9]

Opstelling en retoriek politici hebben negatieve consequenties

Helaas veroordelen verschillende politici legitieme activiteiten van maatschappelijke organisaties, doen voorstellen om bijvoorbeeld de toegang tot de rechter of het demonstratierecht in te perken, of laten zich ongefundeerd zeer negatief uit over maatschappelijke organisaties. Zo'n opstelling en retoriek heeft zeer negatieve consequenties; het draagvlak voor maatschappelijke organisaties zal hierdoor (verder) afnemen. En de maatschappelijke steun voor maatregelen om de ruimte (voor bepaalde type activiteiten) van maatschappelijke organisaties in te perken, zal erdoor toenemen.

Coalitieakkoord

Het coalitieakkoord[10] bevat een aantal interessante aanknopingspunten voor verbetering van de visie op en het beleid van de bescherming en versterking van maatschappelijke organisaties. Zo staat er:

- '.. dat het succes van dit kabinet staat of valt met de bereidheid samen te werken met de Tweede en Eerste Kamer, medeoverheden en maatschappelijke organisaties.' (Hoofdstuk *Samenwerking als gezamenlijke opdracht*, p. 5)

- 'Een regering kan alleen verstandig beleid maken als ook gesproken is met maatschappelijke organisaties. Daarmee wordt ook uitdrukking gegeven aan onze wens dat dit kabinet luistert naar *alle* stemmen in de samenleving. Het maatschappelijk middenveld heeft een belangrijke rol tussen regering en alle inwoners van Nederland (ook die niet op D66, VVD en CDA hebben gestemd) en tussen regering en het bedrijfsleven.' (Hoofdstuk *Samenwerking als gezamenlijke opdracht*, p. 5)

- 'Het is denkbaar dat op sommige thema's akkoorden gesloten worden met het parlement en maatschappelijke partners.' (Hoofdstuk *Samenwerking als gezamenlijke opdracht*, p. 5)

- 'De rijksoverheid versterkt de kennisuitwisseling met de private sector, onderwijs en onderzoek, om gezamenlijk maatschappelijke opgaven te kunnen oplossen. Er komen uitwisselingsprogramma's tussen departementen, uitvoeringsorganisaties en maatschappelijke organisaties.' (Hoofdstuk *Veilig Nederland, sterke samenleving,* p. 6)

- 'Verenigingen zijn cruciaal voor ontmoeting en betrokkenheid, maar lopen vast op regeldruk en aansprakelijkheidsrisico's. We maken beter onderscheid tussen professionele organisaties en maatschappelijke verenigingen, beperken de aansprakelijkheid van vrijwilligers, passen de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen aan en houden giften fiscaal aantrekkelijk. Met banken en gemeenten maken we afspraken om praktische belemmeringen, zoals bankzaken en evenementenregels, te verminderen.' (Hoofdstuk *Een sterke democratie*, p. 9)

Bovenstaande laat zien dat het coalitieakkoord aanknopingspunten biedt voor nadere uitwerking in een beleidsvisie zoals Amnesty en anderen voorstaan:

---

[9] SCP (2026), Synthese De ruimte voor het maatschappelijk middenveld, augustus 2026, p. 16, Ruimte voor maatschappelijke organisaties vraagt blijvende aandacht | Sociaal en Cultureel Planbureau.

[10] Coalitieakkoord D66, CDA, VVD, 31 januari 2026, Regeerakkoord 'Aan de slag. Bouwen aan een beter Nederland'

Oproepen Amnesty International

1. Amnesty vraagt het kabinet om in overleg met maatschappelijke organisaties, experts en het College voor de Rechten van de Mens een beleidsvisie te ontwikkelen voor de bescherming en versterking van de vrije en veilige ruimte voor maatschappelijke organisaties.

In deze visie zou, volgens Amnesty International, in ieder geval tot uitdrukking moeten komen dat:

- Maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers een sleutelrol spelen bij de bescherming en bevordering van mensenrechten, de rechtsstaat en democratie.
- De maatschappelijke ruimte voor met name maatschappelijke tegenmacht organisaties (ook) in Nederland onder druk staat.
- De overheid verplicht is om mensenrechten (waaronder de vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging en demonstratie) die van belang zijn voor de maatschappelijke ruimte in Nederland zonder onderscheid te respecteren, beschermen en verwezenlijken.[11]

2. Bovendien dringt Amnesty erop aan dat zowel het kabinet als de Staten-Generaal proactief tegenwicht biedt aan de sfeer van verdachtmaking van maatschappelijke organisaties – en zeker niet om aan die sfeer bij te dragen.

We hopen dat u deze oproep aan het kabinet wil doen, en om rekenschap te geven aan uw eigen rol in de retoriek rondom het belang en de rol van maatschappelijke organisaties ter bescherming en bevordering van mensenrechten, rechtsstaat en de democratie.

[11] Deze eisen zijn afgeleid van de aanbevelingen van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA), 2021, Protecting Civic Space in the EU, Protecting civic space in the EU ; OHCHR, protecting and expanding civic space, Protecting and expanding civic space in the EU and beyond V2.1 (1). Zie ook ToC1a.p. 4 en p. 9